



BIBLIJA U NAŠOJ KATEHEZI

Mato Zovkić

KRITERIJ I METODA

„A tolika je sila i moć u riječi Božjoj da je ona uporište i životna snaga Crkvi, a sinovima Crkve ona je jedrina vjere, hrana duši, čisto i nepresušno vrelo duhovnog života” (DV 21). Ovakav stav Sabora utjecao je na obilnije iznošenje biblijskih odlomaka u obnovljenoj liturgiji, na preslaganje teoloških disciplina s većim uvažavanjem biblijske podloge i na veće zanimanje katoličkih vjernika za pisanu riječ Božju. Sabor uči da „katehetska pouka ide za tim da vjera u ljudima preko proučavanja postane živa, svijesna i djelotvorna”. Ujedno određuje da se katehetsko poučavanje „oslanja na Sveto pismo, predaju, liturgiju, učiteljstvo i na život Crkve” (CD 14).

Kad prilikom dvadesetgodišnjice Sabora ispituje, dokle smo došli u katehetskoj obnovi, dolikuje pogledati kako je u našim katekizmima – izvornim i prevedenim – predstavljano Sveto pismo. Pri tome imamo na umu dvostruki vidik: kako su našim katehizandima u katekizmima predstavljeni biblijski događaji i poruke te kako je predstavljena sama Biblija kao zbirka od 73 raznorodna spisa koji sačinjavaju riječ Božju ponudenu u riječima ljudskim? Kako naši katekizmi omogućuju vjeroučenicima susret s Biblijom? Kako ih spremaju za osobno čitanje riječi Božje i razumljivo slušanje liturgijskih čitanja?

Ako je kateheza stupnjevito uvođenje učenika različite dobi u punu vjeru i život Crkve, onda i biblijska grada u katekizmima treba biti stupnjevito raspoređena i ponuđena. Međutim, važno je da prve informacije ne budu tako djetinjaste da vjeroučenici u odrasloj dobi ne mogu na odrastao način pristupiti Bibliji. Možda će ovu misao bolje osvijetliti jedan osobni doživljaj.

Šk. god. 1964/65. bio sam u Hrvatskom Leskovcu kao kućni svećenik Karmelićanki Srca Isusova, bavio se postdiplomskim studijem teologije i nedjeljom držao vjeronauk maloj grupi srednjoškolaca koji su se onda tamo okupljali. Jednom sam s njima prorađivao temu o stvaranju prvih ljudi prema Post 2,4–24. Istaknuo sam kako nas naša vjera ne veže da doslovno shvaćamo sve što tamo stoji, osobito o slikovitom prikazu Boga kao lončara koji mijesi muškarčevo tijelo iz praha zemaljskog a ženino iz muškarčeva rebra. Sveti je pisac samo htio reći da sav čovjek – svojom materijalnošću i duhovnošću – potječe od Boga te da su muškarac i žena tako potrebni jedno drugom u braku da se životno nadopunjuju. Digla se jedna djevojka, koja je išla u treći razred srednje medicinske škole i sva ljutita dobacila, zašto im to

već u vrijeme spremanja na prvu pričest nije bilo rečeno. Odgovorio sam da u vrijeme spremanja za prvu pričest nisu bili sposobni razumjeti ono što sada razumiju. Odvratila je da su mnogi njezini vršnjaci i vršnjakinje otišli s vjeronauka uvjereni kako Crkva i danas naučava kao obaveznu vjersku istinu da je Bog zaista umijesio Adamovo tijelo i Evu stvarno izvukao iz Adamova rebra. Odvratio sam da je potrebno ići na vjeronauk doklegod se ide u školu i tada će mladi biti uvedeni u vjeru Crkve na odrasli način. Ona je, međutim, ostala i dalje ljuta a ja se nisam mogao oteti neugodnom utisku da neki katekizmi tako djetinjasto iznose biblijske događaje da je kasnije nemoguće nadograđivati na ono što su djeca ranije trebala čuti.

Od tada je prošlo dvadeset godina. Nastali su brojni novi katekizmi na temelju kojih mnogi roditelji a i pokoji svećenik i redovnica mogu požaliti što u njihovo doba vjeronaučna građa nije bila ovako iznošena. Zato kao prvi kriterij uzimam *postupnost*, kao što je i pisana riječ Božja postupna, jer istinu Svetog pisma ne tražimo u jednoj rečenici bilo koje knjige Biblije nego u Kristu Gospodinu prema kojemu sve teži. Kao što Bog u SZ i NZ nije odjednom sve objavio, tako i kateheza u iznošenju biblijske građe i informacija o Bibliji treba biti postupna.

Drugi kriterij je uvažavanje *zdravih rezultata introdukcije i egzegeze*. Pisci katekizama i vjeroučitelji ne mogu tako oblikovati kateheze kao da se posljednjih 40 godina u katoličkom proučavanju Biblije nije ništa dogodilo. Tim više što izravnim susretom s novim prijevodima naši vjeroučenici kao i njihovi roditelji mogu i sami čitati Sveto pismo. Mogu se također susretati s kršćanima proizašlim iz Lutherove reforme, od kojih vrlo mnogi u našim krajevima sasvim fundamentalistički čitaju i nameću tekstove Biblije kao da su napisani upravo za njih, pred desetak godina, u susjednom selu.

Na mene ne spada da ocjenjujem svu pedagošku i teološku vrijednost katekizama, jer nisam za to kompetentan. Ipak će sud o prilagođenom iznošenju biblijske građe i općem pristupu Bibliji kao knjizi Crkve zadirati u vrijednost pojedinog katekizma. Nemam podatke koliko je pojedini katekizam upotrebljavan i

zato ne želim ulaziti u pitanje koliki broj djece i mladih u Crkvi među Hrvatima dobiva bolju ili lošiju biblijsku podlogu za svoju vjeru. Očito je naime da s biblijskog stanovišta nisu svi postojeći katekizmi jednako vrijedni a nijedan nije propisan kao službeni.

Proći ćemo najprije 21 katekizam za djecu i adolescente, zatim dva prevedena katekizma za odrasle. Kod svakog ćemo vidjeti što ima dobro i što bi eventualno trebalo biti bolje. Na kraju ćemo pogledati zajednički odlike i pokazati nedostatke.

KATEKIZMI ZA DJECU I ADOLESCENTE

U toku rada bila su mi dostupna 4 katekizma HKD sv. Ćirila i Metoda, zatim 4 katekizma Katehetskog vijeća subotičke biskupije, 4 katekizma koje je priredila ekipa Glasa Koncila na čelu sa Živkom Kustićem i devet katekizama ekipe koju je sabrala Kršćanska sadašnjost. Svi se ovi katekizmi upotrebljavaju u većoj ili manjoj mjeri pa dolikuje da ih proučimo sa stanovišta biblijske građe.

1. HEFFLER—KORNFEIND—KOLAREK: „Mali kršćanski nauk”, Zagreb, HKD sv. Ćirila i Metoda 1983, 129 str. džepnog formata.

Donosi 41 metodska jedinica koje se sastoje od kratkog proznog izlaganja te 159 pitanja i odgovora. Građa je podijeljena u tri nejednaka dijela: Bog Otac Stvoritelj, Bog Sin Otkupitelj, Bog Duh Sveti Posvetitelj. Počinje od stvaranja svijeta, dok noviji katekizmi počinju od uraslosti djeteta u obiteljsku zajednicu i pitanja koja čovjek postavlja sam sebi. Uglavnom prepričava biblijske izvještaje dječjim rječnikom te pojednostavljuje i upravni govor.

Već za drugu metodska jedinica stavlja naslov: „Bog je stvorio anđele”. Kao kapelan na početku svećeništva pokušao sam jednom pronaći biblijski tekst kojim bih osvijetlio ovu katehezu. Strašno sam se obeshrabrio kad na prvim stranicama Knjige postanka nisam našao ni slova o anđelima. Ako se prva kateheza uzima prema Postanku 1 i 2, kateheza o anđelima ne bi smjela biti tako postavljena kao da i

ona ima temelj u izvještaju o stvaranju.

Na str. 9 lijepo je protumačen Post 1,28: „... i naredio im da budu roditelji svim ljudima i da podlože sebi čitavu zemlju.” Na str. 25 vrlo nepravedno katolicizirana služba proroka koji su, izgleda, samo proricali kada, gdje i kako će doći na svijet Spasitelj. Time se služba proroka potpuno čupa iz povijesnog konteksta. Na žalost, i drugi katekizmi nisu u tome puno bolji. Na str. 42. umjetno djeluje vezanje dogme o Presvetom Trojstvu uz događaj krštenja Isusova, a sam događaj nije dovoljno rastumačen u smislu što je značio za Isusa. Na str. 49. vrlo dobar naslov: „Isus *nahrani* pet tisuća ljudi – Bog je naš najbolji Otac”. Starija izdanja naglašavala su u naslovu kako Isus umnaža kruh pa je ispalo čudo radi čuda a ne čudo da pomogne ljudima. Kateheza 32., str. 93. govori o osnivanju Crkve. U proznom dijelu kaže: „Isus je i sam počeo osnivati to Božje kraljevstvo, okupljao je oko sebe učenike...”. Ovakva formulacija podsjeća na trijumfalističku ekleziologiju prije Sabora prema kojoj je Crkva poistovjeđena s Kraljevstvom, dok egzegeza i Sabor uče da Crkva Kraljevstvo zasadije, služi mu te eventualno predstavlja njegovu zemaljsku fazu. Nije rastumačen pojam kraljevstva Božjega kao milosne vladavine koja u Isusu počinje biti prisutna i dostupna.

Budući da je u korijenu katekizam vrlo star, priređivač novog izdanja nije mogao (ili nije htio?) unijeti rezultate novije introdukcijske i egzegetske znanosti.

2. HEFFLER–KORNFEIND–KOLAREK: „Srednji kršćanski nauk”, Zagreb, isti izdavač, 1984, 137 str.

Grada je raspoređena po istom planu kao u prethodnom s time da obuhvaća 66 metodskih jedinica i 294 pitanja s odgovorima. Od toga je 18 kateheza namijenjeno trećoj godini učenja, 12 četvrtoj a ostale su ponavljanje i proširivanje građe. U prvoj katehezi stoji da Bog „blagoslovi i posveti sedmi dan za počinak”. Nagovještaj subote kao dana Gospodnjeg u kojem je važnije sudjelovanje u bogoslužju nego počinak. Kasnije, prilikom kateheze o uskršnuću Isusovu ništa se ne govori o promjeni dana Gospodnjeg od subote na nedjelju, ali se to spo-

istraživanja

minje u katehezi o trećoj zapovijedi (str. 105). Na str. 105, kao odgovor na pitanje 223. stoji: „Dan Gospodnji, tj. nedjelju, treba svetkovati tako da *prisustvujemo* sv. Misi i da ne radimo fizičke poslove”. Prvi kršćani, o kojima je u tekstu govor, nisu kod euharistije prisustvovali nego su je sa svojim predstojnicima *slavili*.

Na str. 19, u okviru kateheze o deset zapovijedi, stoje dva pitanja o savezu između Boga i Izraelaca. Spominje se i novi savez po Isusovoj smrti, ali se ne spominju knjige Biblije kao dokumenti saveza. To je učinjeno u okviru kateheze „Ljudi su čekali Spasitelja”. U tom smislu dobra je „definicija” SP na str. 22 kao „knjiga u kojima je zapisano sve što je Bog *učinio* za naše spasenje”. Sabor naime uči da se „rasporedaj objave ostvaruje zahvatima i riječima” (fit gestis verbisque – DV 2).

Ovaj i većina drugih katekizama Isusovo mesijansko djelovanje nazivaju javnim životom, na liniji katoličke latinske tradicije: „Vita publica Domini nostri Jesu Christi.” Današnja egzegeza više upotrebljava izraz „ministerij” koji najadekvatnije možemo prevesti kao mesijansko djelovanje.

Na str. 65, u okviru kateheze o Isusovoj smrti na križu, govori se o misi kao žrtvi i gozbi novoga saveza i spominje se pashalna žrtva – što predstavlja novije elemente vjere o euharistijskom slavlju, temeljene na praksi prve Crkve.

Kateheza 34, o osnutku Crkve, na str. 69. poistovjeđuje vidljivu Crkvu s Kristovim kraljevstvom, ne tumači biblijski pojam pastira pomoću kojega je izražena Božja briga za vjernike. Na str. 71–72 dobra kateheza o Crkvi kao tijelu Kristovu koja ističe da Isus i dalje živi u Crkvi kao njezina Glava. Na str. 73, u katehezi o biskupima i svećenicima u Crkvi zadržan starinski prijevod Mt 28,19: „...*naučavajte* sve narode”. *Matetheusate* je više od gruvanja Isusove nauke: to je učenje u biblijskom smislu, hod za Isusom u zajednici s drugim učenicima.

Na str. 85. glavni učinak krštenja prikazan je ovako: „Krštenje nam oprašta istočni (iskonski) grijeh i sve grijehe što ih je čovjek možda učinio prije krštenja.” Nema tu Pavlove nauke o krsnom pridruženju Kristu. Na str. 97. prilikom obrade prve zapovijedi nema povijes-

nog uvoda o izlasku iz egipatskog ropstva, a u Bibliji Bog najprije nešto čini za svoj narod, zatim mu daje zapovijedi.

Oba Kolarekova katekizma ne uvažavaju na razini katehiziranja egzegezu biblijskih događaja te polaze od dogmatskih istina u sveti tekst mjesto obratno.

3. I. PAVIĆ: „Radosna vijest”. Petnaesto izdanje katekizma za 2. i 3. razred s posebnom pripravom za prvopričesnike, Zagreb, isti izdavač 1985, 174 str.

I ovaj počinje stvaranjem svijeta i anđela, ali donosi više izravnih citata, posebno iz Psalma. Na str. 18. prvi puta se spominje Sveto pismo ili Biblija, ali se ne tumači šta je to. Na str. 33. iznešeno Božje ime Jahve i objašnjeno. Na str. 39. vrlo katoliciziran pojam židovskog proroka: „Proroci su bili ljudi posebno nadahnuti od Boga da javljaju narodu tajnovite i buduće stvari i tako potiču ljude na pošten, svet i pobožan život.” Na str. 41. spominje se asirsko i babilonsko sužanjstvo s točnim godinama početka. Na str. 45, naslov odsjeka „Novi zavjet”, a Stari dosada uopće nije naveden pod posebnim naslovom. Na str. 46–47 navještenje Mariji ispričovijedano s doslovnim prenošenjem riječi iz upravnog govora te protumačen pojam „Riječ je tijelom postala”, bez upotrebljavanja dogmatskog izraza „utjelovljenje”. Na str. 48. citati iz „Veliča” i „Blagoslovljen”. Događaji djetinjstva Isusova u katehezama 15–20 ispričovijedani prilagođenim, ali vrlo biblijskim rječnikom. Za dvanaestogodišnjeg Isusa u hramu protumačeno je da je „ostao u hramu, u kući Božjoj da razgovara s učiteljima o Svetom pismu, o Božjoj riječi. Tako se Isus bavio poslovima svoga Oca...” Dosta dobra egzegeza događaja, jer je Isus prema Lukinoj interpretaciji postao vrlo rano svjestan svoga poslanja.

Na str. 61–62. krštenje Isusovo prikazano je na temelju Matejeva i Ivanova izvještaja, zatim pokazan smisao ovog pokorničkog obreda za druge ljude i za Isusa. Premalo je reći da je Isus krstio za to da nam dadne primjer poniznosti. Iz Lukina izvještaja izlazi da je to učinio da podrži Krstiteljev pokret i sve koji su bili spremni na metanoju. U katehezi 22. riječ

je o našem krštenju, ali nigdje u tumačenju traga o krštenosti na Isusa, o pridruženosti Isusu. Na str. 67. riječ evanđelja protumačena je kao „nauka Isusova”. To je premalo, jer je Isus propovjednik evanđelja odmah iza Uskrsa postao propovjedani Gospodin i zato evanđelje. To osobito vidimo iz nastupa misionara u Antiohiji prema Dj 11,19. Na str. 78. nezgrapno izraz „Isus je nahranio na *čudnovati* način veliko mnoštvo ljudi”. Čudnovato je nešto čarobnjačko, a čudesno je prirodno neprotumačivo. Autor se u prepričavanju događaja naslonio na Lukin izvještaj pa s Lukom kaže da je Isus „*blagoslovio* pet hljebova”. Mt, Mk i Iv koji su bolje znali židovski domaćinski *berakah*, blagoslov Bogu pred jelo za dar hrane, ovo drugačije formuliraju. To nije bila čarobnjačka gesta nad kruhom nego molitva Ocu koji hrani duhovno i materijalno gladne.

Na str. 78. pogreška u naslovu: „Isus učiti moliti”. Nažalost, autor donosi samo Matejev kontekst Očenaša, a ne i Lukin gdje je izričito rečeno kako su apostoli vidjeli Isusa gdje moli te zatražili da i njih nauči moliti. Nedovoljno istaknuto da je Isus molitelj a ne samo učitelj molitve. U katehezi 31. stoji u naslovu riječ „usporedba”, a ona nigdje nije rastumačena, premda je iz zgrade o milosrdnom Samarijancu jasno da je to izmišljena poučna zgodica. Na str. 82. autor sretno povezuje „Hosana” iz Isusova mesijanskog ulaska u Jeruzalem s današnjom kršćanskom euharistijom. Na s. 83. u katehezi o posljednjoj večeri autor ponovno kaže da je Isus kruh *blagoslovio*. Nijedan od četiriju izvještaja NZ koji donose Isusove riječi nad kruhom i vinom nema ovdje glagola „blagoslovi”. Isus je obavio oproštajnu večeru po obredu židovske pashalne gozbe, što znači da je Ocu izrekao *berakah*, blagoslov, a nije blagoslivljao kruh. Ovakvim umetanjem zatvaraju se vrata za vezanje euharistije uz pashalnu gozbu, a taj povijesni podatak ne smijemo zanemariti, jer bi onda mogli mijenjati kruh i vino u nešto drugo već prema načinu kako ljudi jedu i piju u pojedinom kulturnom krugu.

Na str. 86. stavljen naslov odsjeka: „Isusova muka”, a prije nisu bili odsjeci o djetinjstvu i ministeriju naslovljeni. Ako se već stavlja, naslov bi trebalo pomaknuti naprijed pred ka-

tehezu br. 34. U katehezi br. 35 u naslov je stavljen podatak o krvavom znojenju u vrtu agonije. Taj podatak donosi samo Luka, a neki važni stari rukopisi Lk na grčkom nemaju ga. Trebalo bi stoga katehezu nasloviti po samrtnoj borbi i molitvi pred nasilnu smrt a ne prema sporednom podatku. Na str. 86. dobro je protumačen izraz iz Isusove molitve „ovaj kalež” kao čaša boli. Povijest muke ispriopovijedana je prema sva četiri evanđeoska izvještaja, uključivši i Lukin podatak o samilosnim Jeruzalemkama. Međutim, Lukina teologija muke nešto je drugačija od ostalih i bilo bi bolje držati se jedne od četiriju verzija.

Kateheza o uskrsnuću Isusovu vrlo dobro pokazuje da se ono nije sastojalo samo o povratku u materijalni život nego u preobraženju Uskrsloga i stupanju u eshatonsko stanje iz kojega može i nas oslobađati od smrti. Na str. 103. prebljedo je protumačen biblijski izraz „biti nekome na desnoj strani” kao „imati počasno mjesto”. Uskrsli o desnoj Očevoj dobiva udio na Očevoj božanskoj moći (usp. Mk 16,19; Dj 5,31). i postaje sudac živih i mrtvih (Dj 10,42). Na str. 105. rečeno je dobro da Duh čini Crkvu svetom, ali nedovoljno i prekratko da je također čini nepogrešivom. Vjeroučenici će prema prvom značenju riječi dobiti dojam da je Crkva nesagrešiva i pitati se, što je ta Crkva. Na str. 107. dobro je istaknuto da je Isus nevidljivi poglavar Crkve. Na str. 121. donešeno je sedam darova Duha Svetoga prema Septuagintinu tekstu, dok masoretski tekst ima samo 6. Ovo prenose i ostali katekizmi; po mom mišljenju nepotrebno je nabrajati te darove, a ako se već s Emanuela, na kojeg se izvorno odnose, prenose na pojedine novozavjetne vjernike, onda bi trebalo poštivati hebrejski broj šest.

Na str. 124–125. opet kateheza o krštenju, bez pouke o najvažnijem učinku ovog sakramentalnog preporoda: ucjepljenju u Krista raspetog i uskrslog. Na str. 126–127. upotrebljen je sretan izraz za euharistiju: „Posadašljenje Isusove žrtve” koji je bliži vjeri prve Crkve od kasnijih formulacija o ponavljanju nekrvne žrtve. Šteta je, međutim, što odmah nije istaknuto da je euharistija i gozba kršćanske zajednice. Čak se ni u katehezi 55. gdje je riječ o pričesti ne spominje sveta gozba. Na str. 148. naslov:

istraživanja

„Prenosi i drugima *veselu vijest!*” *Da li slučajno* „veselu” mjesto radosnu? Službeni prijevod ima „radosnu”, jer se time više izražava unutarnje duhovno stanje, dok bi veselje bilo nešto izvanjsko i bučno.

Posljednji odsjek „Život po vjeri” obuhvaća tri kateheze u kojima je premalo biblijskih temelja za kršćansko ćudoređe. Popis biblijskih navoda stavljen je na kraju knjige i on će kod vjeroučenika pobuđivati radoznalost koju će kateheta morati zadovoljiti osnovnim informacijama o Svetom pismu, iako u knjizi takva kateheza ne postoji. Na str. 169. je karta u obliku crteža s prizorima iz Isusova života i ubilježnim geografskim nazivima. Ta karta pridonosi da se kod vjeroučenika stvori utisak kako su događaji prikazani u knjizi zbiljski, a ne lijepe priče.

Ovaj katekizam ne zadovoljava se čistim pričavanjem biblijskih zgoda nego ih tumači i povezuje sa životom Crkve. Unatoč iznesenim nedostacima, on puno više uvažava katoličku egzegezu od Kolareka. Šteta što autor nije bolje razradio pojam evanđelja kao radosne vijesti o događaju Krista, jer bi tako naslov knjige bio privlačniji i sadržajniji.

4. I. PAVIĆ: „Knjiga o Božjem narodu. Biblijsko-katehetski priručnik za mladež”, Zagreb, HKD sv. Ćirila i Metoda 1984, četvrto izdanje, 239 str. – tri karte.

Ova knjiga „namijenjena je mladeži od desete godine dalje” (str. 3). Sadrži 33 methodske jedinice od kojih je većina podijeljena u dvije veće cjeline a neke i u tri. Druga kateheza posvećena je Božjoj objavi: u prvom dijelu obrađen je sam pojam objave, u drugom je neke vrste opći uvod u SP. Vrlo dobro prikazana svrha Biblije kao zbirke knjiga koje ne zadovoljavaju ljudsku povijesnu i znanstvenu radoznalost nego iznose djela i riječi spasenja. Na str. 19, donesene su kratice svetopisamskih knjiga, ali samo onih koje se navode ili spominju u ovom katekizmu.

Kateheza 3 govori o stvaranju svijeta te prvom dijelu stavlja naslov: „Biblija pjesnički prikazuje stvaranje svijeta”, a na str. 21. kaže: „Po njoj (pjesmi o postanku svijeta) ne saznajemo kako, na koji način i kojim redom je svi-

jet stvoren... Biblijsko štivo nas uči da ništa ne postoji bez Boga; da je Bog sve stvorio i sve dobro uredio". Ovo je dobra egzegeza svećeničkog izvještaja iz Post 1. Za izvještaj Jahviste u Post 2 kaže se da je slikovit. U katehezi 6 postoji na početku izvrstan uvod u zgone o Abrahamu. U katehezi 8 prilikom obrade Zapovijedi kao dokumenta saveza naveden je i povijesni tekst prema kojemu je Jahve svoj narod najprije izveo iz ropstva a onda od njega traži vjernost. Na str. 64, u okviru methodske jedinice o hodu Izraela kroz pustinju u obećanu zemlju, donešena je karta, što pomaže učenicima da lokaliziraju i povijesno vrednuju svete događaje. Na str. 77. je rekonstrukcija Salomonova hrama, što također pomaže konkretiziranom predočavanju starozavjetnog bogoslužja i blagdana.

Jedanaesta jedinica obrađuje proroke kao one koji „podržavaju nadu u dolazak Spasitelja i opominju narod da se popravi” (str. 85). Izvučeni su samo mesijanski tekstovi i nasilno mesijanizirani, bez dovoljnog uvažavanja što su te riječi trebale značiti prvoj povijesnoj generaciji. Na str. 90. dobar crtež s likovima i geografskim imenima za asirsko i babilonsko sužanjstvo. Događaji djetinjstva Isusova prikazani najprije tako da je doslovno prenešen Lukin tekst, a zatim ponegdje donešena objašnjenja i kroz pitanja vjeroučenici potaknuti na razmišljanje nad svetim tekstom.

Na str. 135, neprikladan naslov kateheze: „Isus ima *svu* vlast na zemlji. On liječi tijelo i dušu”. Izraz „*sva* vlast” uzet je iz Mt 28,18 ali tamo stoji „na nebu i na zemlji” i označuje moć spašavanja iz proslavljenog stanja. Ovdje pojam Isusove „vlasti” nije protumačen. Na str. 147. vrlo dobra kateheza: „Kako Isus ljubi Oca i kako ljubi nas ljude” na temelju tekstova iz Luke. Biblijskim tekstovima prožeta je i primjena naslovljena „Crkva nas uči ljubiti” (str. 152–153). Šteta je što jedinica „Božja obitelj oko zajedničkog stola” (157–158) nije natopljena citatima iz NZ. Na str. 159. uz podnaslov „Isus umire za naše grijeha” donešen je tekst iz Lk 23,33–46. Međutim, poznato je da Luka ispušta Markov i Matejev logion: „... i život svoj dade kao otkupninu za mnoge” (Mk 10,45). Luka piše za obraćene

Grke i više ističe uzornu patnju kojom Isus potiče na obraćenje nego žrtveni karakter Isusove smrti!

Na str. 165. i dalje Pavić donosi kraticu za Dj na vlastiti način (Dj ap), što nije grijeh ali odskaače od dogovorenog skraćivanja u hrvatskom govornom području.

Na str. 167, u okviru kateheze „Isus ustaje od mrtvih i nama daruje život”, govori se konačno da krštenjem uskrsavamo s Isusom na božanski život, a na str. 172, u okviru kateheze „Isus šalje Duha Svetoga”, kaže se da nas je na krštenju Duh Sveti sjedinio s Isusom i to biva potkrijepljeno logionom o trsu i lozama (Iv 15,5). Na str. 191, u okviru kateheze „Duh Sveti rasaduje posvuda Crkvu Isusa Krista”, govori se o pohodima apostola novoosnovanim mjesnim Crkvama kojima oni katkad šalju pisma zvana poslanice. Time se vrlo dobro pokazuje povijesni kontekst velikog broja novozavjetnih spisa. Kasnije, str. 197, naveden je velik odlomak o euharistiji kao Pavlova uputa kršćanima u Korintu, ali nigdje više nema poblize jedne kateheze o novozavjetnim poslanicama. Vrlo dobra biblijska podloga za katehezu: „Isus u euharistiji sjedinjuje prve kršćane među sobom kao braću” (201–205) gdje je u drugom dijelu naglašeno kako je Crkva i danas zajednica ljubavi i jedinstva.

Unatoč navedenim nedostacima ovaj katekizam odlikuje se prilagođenim izlaganjem biblijske građe i informacija o Bibliji te ih uklapa u život Crkve. Tako će za vjeroučenika Biblija kroz rad po ovoj knjizi postati knjiga Crkve od koje se i po kojoj se živi.

5. I. FIALA—I. LENER—A. KOPILOVIĆ— —B. TELEKI: „Slavimo s Isusom. Priručnik za prvopričesnike”, Subotica, Katehetsko vijeće subotičke biskupije 1979, 76 str.

Ovaj katekizam donosi 30 kateheza od kojih su 3 ponavljanje. Počinje od iskustva zajedništva u obitelji i vodi djecu prema doživljenom zajedništvu unutar Crkve. U okviru pojedine kateheze prepričavane su biblijske zgone i navedeni izravni citati koji potiču na razmišljanje. Uz katehezu 2, str. 6. govori se kako je sveti Luka opisao spuštanje uzetoga pred Isusa kroz krov. Kateheta će već tada morati do-

taknuti evanđelja kao knjige o Isusu. Kateheza 7. donosi verba consecrationis u okviru izvještaja o zadnjoj večeri a kateheza 9. u okviru teme „Zajedno s Isusom kod stola”. Kateheza 10. posvećena je „Božjoj riječi” te na str. 23, donosi fotografiju Biblije s hebrejskim i grčkim tekstom u pozadini cijele stranice. To je vrlo dobar zorni uvod u cijelu Bibliju koji će vjeroučitelj trebati riječima dopuniti. Jedanaesta kateheza posvećena je Evanđelju kao radosnoj vijesti u kojoj nam osobno progovara sam Isus.

Ovaj katekizam vrlo dobro iznosi pred početnike prve informacije o Svetom pismu, doživljenom u liturgiji Crkve.

**6. I. FIALA—I. LENER—A. KOPILOVIĆ—
—B. TELEKI: „Snagom Duha. Kršćanska
punoljetnost”, Subotica, isti izdavač, 1979,
128 str.**

Iz naslova se vidi da je katekizam namijenjen krizmanicima. Obuhvaća 31 katehezu. Počinje od čovjeka koji pita i istražuje. U ovom su katekizmu pojedine methodske jedinice također temeljene na prilagođenom prepričavanju biblijskih zgoda i osvijetljene dobro odabranim citatima iz SP. Kao i kod prvoga, u zagradama su navedene knjige SP iz kojih su citati uzeti. Uz katehezu petu „U svjetlu objave”, na str. 20. stoji reprodukcija kumranskog teksta SP, što će kod djece probuditi zanimanje a učitelj će ih odgovor vrlo rano pripraviti protiv fundamentalističkog pristupa Bibliji. Fundamentalisti naime ne mare puno za izvorni tekst i problematiku prevođenja. Na str. 21. je fotografija grčkog teksta papirusa Mt. Cijela ova kateheza je opći uvod u SP s citatima iz DV i vrlo zdravim otvaranjem prema Bibliji kao Božjem i ljudskom djelu. Na str. 23. su podaci o glavnim hrvatskim prijevodima Biblije, uključivši i najnoviji koji je danas vjernicima dostupan. Kateheza sedma govori o utjelovljenju. Proroci koji su najavljivali Emanuela odviše su istrgnuti iz svoje povijesne sredine, kao da uopće nisu bili zadušeni i sposobni svojim suvremenicima išta poručiti. Iz 61,1–2 pripisan je povijesnom Izaiji, što današnja katolička biblijska znanost ne čini.

Jedinica 9. ima divnu temu: „Isus Krist — molitelj” te na str. 35. kaže: „Evanđelja nas iz-

vješćuju o činjenici da je Isus puno molio.” Drugi katekizmi ovo preskaču ili ako navode Isusovu molitvu, tumače je samo kao primjer za kasnije vjernike. Na str. 42, u okviru kateheze o Isusu kao utemeljitelju novog saveza navodi se Lk 22,19b i tumači: „U smislu ove Isusove želje Crkva u svakoj svetoj misi posadašnjuje događaj posljednje večere”. Zatim se ističe da u misi „pojedinaac i cijeli narod stupa u savez sa svojim Bogom”. To je vrlo dobra egzegeza na liniji 1 Kor 10 i 11. Na str. 49, u okviru kateheze o uskrsnuću Isusovu koja je naslovljena „Proslavljeni Isus” rečeno je da su apostoli „uvidjeli i to, da Isus živi drugačijim životom i na drugi način.” To je dobra egzegeza uskrsnog ulaska u stanje proslavljenosti.

Kateheza o Crkvi kao tijelu Kristovu (str. 96–99) ispravno polazi od euharistijskog zajedništva sabranih vjernika te pokazuje euharistijsko obilježje Crkve koja se događa u vremenu i prostoru. U 27. katehezi, s temom „U službi Boga i njegova naroda” (105–109) izvrsno je povezano opće i ministerijalno svećeništvo te odmah obrađena i svećenička služba u redovništvu. Posljednja kateheza „Novo nebo i nova zemlja” izvrsno povezuje eshatološki govor kod sinoptika i zaključnu viziju iz Knjige otkrivenja.

Unatoč malim nedostacima, ovaj katekizam sjajno raspoređuje i tumači biblijsku građu za krizmanike.

**7. I. FIALA—I. LENER—A. KOPILOVIĆ—
—B. TELEKI: „Božja poruka čovjeku. Sta-
rozavjetna objava”, Subotica, Katehetsko vi-
jeće subotičke biskupije 1981, 96 str.**

U 27 kateheza i tri sata ponavljanja predstavljen je SZ sa stanovišta povijesti spasenja i kao zbirka knjiga. Uz svaku katehezu je i mali leksikon uglavnom biblijskih pojmova te zadaća koju učenici trebaju izraditi, a vrlo često se sastoji u tome da pročitaju neki odlomak SP te nacrtaju kako to zamišljaju ili prikažu kako su razumjeli sveti tekst. U prvoj katehezi govori se o pamćenju i usmenom prenošenju Božje poruke te se na str. 2. kaže da SZ obuhvaća 45 knjiga. Na str. 84. donešen vrlo zoran popis svih knjiga SZ prema četiri zbirke, kako ih obi-

čava podijeliti latinska Crkva. U tom popisu je 46 knjiga, kako ih donosi zagrebačka Biblija i svi katolički prijevodi SP danas. Trebalo bi otkloniti ovaj nesklad: kažemo da ima 45 pa donesemo u popisu 46 (kod Pavića je otklonjen!) Nesporazum je u tome što je u vrijeme Tridentinskog sabora, kad je donešena definicija da u SP spadaju sve knjige koje sadrži Vulgata, Knjiga tužaljki bila sastavni dio Jeremijine knjige a sada se odvaja zato što nije od Jeremije.

Već je na naslovnoj stranici donešena slika nekoliko stupaca SZ na hebrejskom, a na str. 6 naslikan je rabin koji pokazuje rastvoren svitak svetog teksta na hebrejskom. To puno pomaže objašnjenju tvrdnje da je Biblija Božje i ljudsko djelo. Na str. 9, uz katehezu 3. „Abrahamova vjera” je geografska karta Abrahamovih putovanja koja pridonosi povijesnoj vjerodostojnosti biblijskih zgoda. Kateheza o egipatskom ropstvu ilustrirana je slikama iz egipatskog života i posebno mumijom Ramzesa II koji je prema konsenzusu današnjih bibličara bio faraon eksodusa. To se proteže i kroz sedmu katehezu (19–20). Na str. 20, u leksikonu je nedovoljno protumačen pojam prvorođenca u doba SZ, jer je on i nosilac religijske baštine, a u SP i nosilac Božjih obećanja. Isus je prvorođenac koji ispunja obećanja. U leksikonu na str. 23. dobro je protumačen pojam Crvenog mora kao „moreuza između Afrike i Azije koji ima dosta plićaka zaraslih biljkama”. Hebrejski tekst Izl kaže da su Izraelci prešli preko Mora trstike, a prevodioci Septuaginte su to preveli kao Crveno more.

U katehezi o „Bogu saveza” (24–26) dobro su prikazane zapovijedi kao Dokument saveza i odmah usmjerena pažnja vjeroučenika na puninu saveza. Na str. 31, u okviru kateheze „Božji narod stiže u novu domovinu” je karta Palestine u vrijeme razdijeljene monarhije. Za sat ponavljanja u katehezi 12. složeni je tekst na pozadini koja se sastoji od geografske karte poluotoka Sinaja što vrlo zorno simbolizira exodus kao glavni događaj starozavjetne svete povijesti. Uz katehezu o Davidu kao kralju pokorniku (40–41) prikazani su psalmi kao religiozne pjesme na različite teme iz života i liturgije Božjeg naroda. Uz katehezu o podijeljenom kraljevstvu stoji na str. 45. karta koja to

ilustrira. Na str. 47, uz sat ponavljanja stoji ilustracija gdje muškarac s kravatom čita Sveto pismo. Ona pokazuje da je SP knjiga za čitanje kod kuće, ne samo slušanje na liturgiji ili vjeronauku.

Devetnaesta kateheza obrađuje službu proroka (49–51) koji su „definirani” kao Božji izabranici i poslanici sa zadaćom da govore riječ Božju i zagovaraju svoj narod. To je velik korak naprijed prema klišejskom predstavljanju proroka kao onih koji proriču budućnost, ali nije dovoljno naglašena dimenzija opominjanja velikaša i puka te tješnja i buđenja nade u vrijeme nacionalnih katastrofa. Nagoviješteno je da i danas ima proroka: „To (suprostavljanje ljudi uz smrtnu opasnost) znaju i današnji proroci, ali ipak hrabro stoje pred Bogom” (50). Na istoj stranici je slika hebrejskog teksta Habakuka. Za naše krajeve, u kojima se i liturgijski štuje Ilija, vrlo dobro odgovara kateheza o njemu (52–54). Mogla se, međutim, predaja o njegovu uznesenju na nebo rastumačiti povezanije s egzegezom: kao što se Mojsiju nije znalo za grob iz opasnosti od idololatrije, tako se nije znalo ni Iliji. Iz činjenice da je naglo prestao djelovati i da mu se nije znalo za grob, nastala je predaja da je uznesen na nebo. Uz katehezu o Iliji sastavljači su za domaću zadaću stavili Jak 2,20–24 kao opomenu da je vjera bez djela mrtva. Izvrsna je kateheza o Sluzi Jahvinu (55–57). Tu su pjesme iz Izaijine knjige nazvane proročanstvima koja s jedne strane tumače suvremene događaje a s druge naviještaju daleku budućnost. To je na liniji hermeneutske nauke o tzv. *sensus plenior* ne čineći nasilja hebrejskom čitanju ovih tekstova. Emanuelova majka iz Iz 7,14 prikazana je kao povijesna osoba koja je postojala u času izricanja proročanstva i već bila trudna (Ahazova žena), a zatim u dubljem smislu Isusova majka. Ovakvo tumačenje na liniji je današnje katoličke egzegeze. Lijepo je obrađen Jeremija kao tješitelj u nevolji (58–60), zatim Ezekijel kao prorok Duha. Danijel je prikazan kao prorok nade u vrijeme babilonskog sužanjstva, što se kosi sa znanstvenom egzegezom koja Danijelovu knjigu zajedno sa židovskim kanonom stavlja među Kethibim (Spise). Njima je nadahnuti pisac iz vremena progona u doba Antioha IV Epifana,

pred makabejski ustanak, htio ohrabriti svoje sunarodnjake u vjeri djedova.

Uz katehezu o mudrosti u Božjem narodu (78–80) predstavljene su poučne i mudrosne knjige. Među poučne su ubrojene Jonina (divno!), Tobijina, Esterina i Juditina a među mudrosne sve standardne koje se inače ubrajaju u ovu zbirku. Na str. 84. u popisu knjiga SZ Psalmi su navedeni jednakom vrstom slova kao naslov odsjeka „Mudrosne knjige” što može dovesti do krivog shvaćanja kao da psalmi nisu jedna od 46 knjiga SZ.

Uz korekture napomenute na pojedinim mjestima ovaj katekizam se može upotrebljavati kao sretna razrada Starog zavjeta za vjeroučbenike, i to razrada koja je na liniji današnje egzegeze.

8. I. FIALA–I. LENER–A. KOPILOVIĆ–B. TELEKI: „Isus Krist. Novozavjetna objava”, Subotica, isti izdavač 1982, 96 str.

Trideset kateheza, od kojih su 4 satovi ponavljanja, rađene od iste ekipe autora, po istoj metodi kao prethodni katekizam. Katekizam je podijeljen na četiri dijela: prvih šest kateheza stavljene su pod zajednički naslov: Prema boljem svijetu. Zatim: Isus nam objavljuje Božji plan s nama, Isus objavitelj Boga, Cijena otkupljenja i Ostvarenje boljega svijeta. Dobro je što je i u naslovu knjige i u građi kateheza središnja tema Isus Krist koji je srce Biblije prema kršćanskom čitanju.

Na str. 3, uz prvu katehezu „Početak boljeg svijeta” stoji slika grčkog teksta Iv 1,1–14 koja izvrsno osvjetljuje naslov i temu kateheze. Na str. 5, u leksikonu je sjajno protumačena riječ „Evangelje” kao radosna vijest o Isusovu životu i nauci, „On sam”. Na str. 32. Isusovo krštenje prikazano je kao uzimanje naših grijeha i davanje primjera pokore nama, što je egzegetski premalo. Na str. 31, u okviru kateheze „Isus propovijeda u prisposodobama” istaknuto je da on poučava riječima ali i događajima te je u tu svrhu naveden događaj gdje Isus hrani 5000 ljudi sa pet ječmenih kruhova i dvije ribe. Autori taj događaj nazivaju „umnažanje kruha”, iako ta riječ u izvještaju evanđelja ne postoji. Tamo je riječ „pogleda na nebo, blagoslovi Boga pa razlomi i dade kruhove” (Mt

14,19). Očit je naglasak na hranjenju.

U katehezi 19. „Žalosna je duša moja” (52–53) vrlo dobro protumačena Lukina interpretacija prizora samrtne borbe: kad je vjernik osamljen, ostavljen i obespravljen ne gubi glavu nego moli kao Isus. Na str. 58, pogreška u punom pisanju kratice INRI koja se vidi na našim križevima. Na str. 85. zoran popis novozavjetnih knjiga.

Ovaj katekizam dobro prikazuje građu četiri evanđelja kao knjiga o Isusu, ali nema formalnih jedinica o Dj, poslanicama i Otk. Doduše u zadaćama koje vjeroučenici trebaju načiniti često su navodi iz ovih novozavjetnih spisa i vjeroučitelj će im morati protumačiti što su oni, ali bi trebalo i ovim dijelovima NZ posvetiti veću pažnju.

9. Ž. KUSTIĆ: „Svadbena ruho. Knjiga za prvopričesnike (Drugo prošireno izdanje)”, Zagreb, Glas Koncila 1984, 220 str. džepnog formata.

U predgovoru je istaknuto da je knjiga predviđena za rad kroz dvije godine te da želi biti „prilog tražiteljskim naporima cijele domaće Crkve na putu pronalaženja i stvaranja budućih doista naših, doista katoličkih i doista suvremenih vjeronaučnih udžbenika i priručnika” (str. 10). Knjiga obuhvaća 34 methodske jedinice bez ilustracija i karata. Ona i ostale tri Kustićeve knjige uzimaju obilne primjere iz života djece u gradskoj sredini i nastoje pomoću njih približiti učenicima vjerske istine i obrede.

Dobar je uvod u drugu katehezu „Naš brat Isus” gdje je rečeno da je Isus savršeni stariji brat svih nas, ali da nije lik iz bajke „jer je jedini od svih koji su bili ubijani uskrsnuo te je sada živ” (18). Kateheze peta do dvadeset prve obrazlažu zazive u Očenašu i Božje zapovijedi, 23. do 31. grijeh i ispovijed te posljednje tri svetu pričest. Rijetko koja počinje biblijskim događajem ili tekstom. Uz katehezu 8, „Dođi kraljevstvo tvoje” stoji da Božji naum možemo doznati iz Svetog pisma koje su pisali Božji prijatelji još prije Isusova rođenja. Uvod u katehezu 9, „Budi volja tvoja” kaže da je „Božja volja o čovjeku izražena slikom o drvetu spoznanja dobra i zla” (str. 59). To je, biblijski gledano, premalo.

Kateheza 11, „Božji glas u Crkvi” posvećena je učiteljstvu. Na str. 70. čitamo da je naš brat Isus „svoje riječi, ono što je davno govorio dok je bio na zemlji kao mi sada, dao da ih Sveti pisci napišu u Sveto pismo. Iz tih svetih knjiga mi u crkvi i kod kuće čitamo. Tako saznajemo što nam Isus želi reći”. Ovdje je odviše pojednostavljen pojam objave i predstavljen pred-saborskim načinom kao Božji govor, dok u objavu spadaju i Božja djela u prilog nama ljudima. Na str. 89, u okviru kateheze „Nebo na zemlji – zemlja na nebu” stoji da je „u Bogočovjeku Isusu čovjek savršeno poslušan Ocu. Zaliječena je rana grijeha. Isus je Bog za čovjeka i čovjek za Boga”. Spretna i teološki točna formulacija, ali ne znam koliko će govoriti djeci u dobi prvopričesnika. Kateheza 16, „Kruh naš svagdanji daj nam danas” utvrđuje „pravo katoličko shvaćanje ovozemnog zauzimanja Crkve” (93). Citira 2 Sol 3,10: „Tko neće raditi, neka i ne jede” bez ikakvog obaziranja na pavlovski kontekst izreke. Kateheza 22, „Čovjek bez svadbenog ruha” želi istaknuti „otajstvenost i svadbeni značaj vazmenog događaja. I misni sastanak shvaćamo kao svadbu Krista s Crkvom”. U katehezi se spominje prispodoba o svadbenoj gozbi iz Mt 22, ali se uopće ne gleda matejevski smisao detalja o svadbenom ruhu koji donosi samo Matej. Cijela kateheza usiljeno alegorizira biblijsku metaforu o zaručničkom odnosu između Boga i njegova naroda i još je nasilnije isprepliće s parabolom o svadbenoj gozbi. U katehezi 30, „Naši grijesi u njegovoj žrtvi” iščupan je iz povijesnog konteksta lik Sluge Patnika iz Izaijine knjige i usiljeno primijenjen na Kristovu muku te povezan s pashalnim jaganjcem.

U stvarnom kazalu na kraju knjige (208–215) natuknica „Sveto pismo” vrlo je kratka, a za natuknicu „Evangelje” postoji uputa na samo jednu stranicu u cijeloj knjizi gdje je kratko rečeno da su četiri evanđelista zapisala u četiri evanđelja nešto o Isusu. Iz ovoga vidimo da je u ovom katekizmu premalo prisutno Sveto pismo, a ondje gdje je upotrebljavano, nasilno je alegorizirano.

10. Ž. KUSTIĆ: „Mač Duha. Knjiga za križmanike” (Drugo prošireno izdanje), Zagreb, Glas Koncila 1984, 216 str. džepnog formata.

Knjiga je dobila naslov prema Ef 6,17 gdje sveti pisac potiče povijesne i današnje čitaoce da uzimaju mač Duha to jest riječ Božju. U predgovoru autor kaže da knjigom želi pridonijeti da se ne preskače ništa od onoga što je Bog objavio i Crkva nalaže vjerovati te u isto vrijeme u svijesti mladih povezati vjerske istine sa životom. Obraduje zapovijedi isprepletene apostolskim Vjerovanjem.

Na str. 38, u okviru kateheze 6. „Vrijeme za drugovanje”, navedena je treća zapovijed ali nije protumačeno, zašto Crkva od starozavjetnog teksta „dan subotnji” mijenja u „dan Gospodnji” i pod tim misli nedjelju. U katehezi 11. „Blagoslovljena utroba” povezuje se djevičansko materinstvo Marije i Božji naum o braku te u uvodu ističe: „Ovom katehezom postavljamo biblijske i dogmatske temelje za slijedeću moralnu katehezu”. Od „biblijskih temelja” vrlo kratko se spominje Post 1,28 i 2,24 a inače u ostalom dijelu kateheze nije ni pokušao autor iznijeti glavne crte nauke o braku, prema SP. Na str. 89, u okviru kateheze „Ljubav je nešto drugo” dobro je primijenjena napomena Post 3,7 o golotinji prvih ljudi: „Počeli su osjećati kako ih gledanje tuđe golotinje uznemiruje, kako ih drugi nepristojno promatra. Stidljivost je znak da ne želimo biti ničija igračka, ničije sredstvo za zabavu”. Na str. 120, u okviru kateheze „Raspet također za nas” izvrsno protumačeno vazmeno otajstvo koje obuhvaća smrt, uskrsnuće, uzašašće, darivanje Duha – cijeli Kristov život. Zatim slijedi: „Taj njegov život mi zajedno s njim živimo u zajednici Crkve osobito kroz sakramente.”

Na str. 125, u okviru kateheze „Smrt Besmrtnoga”, vrlo dobro povezana ljudska patnja s pashalnim otajstvom: „Isus je svojom mukom i uskrsnućem posvetio ljudsku i patnju i smrt.” Na str. 141, u okviru kateheze „Pokopan i uskrsnuo” naveden tekst Rim 6,3–5 i protumačen, što drugi katekizmi rijetko čine, jer je najvažniji dogmatski učinak krsta da nas veže s Kristovom smrću i uskrsnućem. Vrlo je lijep i biblijski naslov 24. kateheze: „Pomazanje

Duhom" (148–155). Na str. 155. protumačeno je što za prve kršćane znači Isusova pomazanost Duhom i kako kršćani dobivaju udio na toj pomazanosti. Međutim, ostali dijelovi ove kateheze nisu odviše biblijski. Kateheza o bolesničkom pomazanju je naslovljena: „Pomazanje za uskrsnuće" (171–177), iako autor pokazuje svijest da ovo nije prvenstveno sakrament umirućih: „I svaka ona molitva s pomazanjem protiv bolesti, svako pomazanje za ozdravljenje, također je barem donekle borba protiv smrti, dakle: pomazanje za uskrsnuće" (173). Ovaj se sakrament povezuje s Isusovim pomazanjem u Betaniji. Na ovom primjeru vidi se biblijska metoda autora koja se prvenstveno sastoji u alegorizaciji ili traženju u svetim tekstovima „dokaza" za unaprijed skovanu tvrdnju koja bi trebala privući pažnju vjeroučenika. Inače je vrlo dobro što u ovoj katehezi autor navodi biblijske tekstove Jak 5,14–15 i Mk 6,13, što nije slučaj kod drugih obrađenih sakramenata.

Što se tiče iznošenja biblijske građe i informacija o Bibliji ovaj je katekizam sličan pret hodnom. To pokazuju prekratke strogo biblijske natuknice u stvarnom kazalu.

11. Ž. KUSTIĆ: „Mali ključ Biblije". Četvrto izdanje, Zagreb, Glas Koncila 1980, 271 str. džepnog formata.

U predgovoru je istaknuto da postoji „duboki jaz između stvarnog stanja naše kateheze na terenu i dometa biblijske znanosti i biblijske kateheze u svijetu" te se nudi „građivo od koristi tražiteljima koji žele samostalno čitati Sveto pismo". Biblijska građa najavljena je u pet velikih tema: naum oslobođenja, hod kroz pustinju, obnova, sazrijevanje i izlazak, a svaka od tih tema obrađena je pod četiri aspekta: vrijeme Isusa, vrijeme Izraela, vrijeme prapovijesti i vrijeme Crkve. U ovom izdanju donešen je predgovor B. Dude, a na str. 8. rečeno je da su „biblijski stručnjaci dr. Adalbert Rebić i dr. Jerko Fućak proveli stručnu biblijsko-teološku lekturu cijelog teksta i svuda naveli oznake odgovarajućih biblijskih knjiga, glava i re daka". Međutim, kad pročitate svu knjigu, vidimo da je od bibličara naknadno zatraženo da stave stručnu kozmetiku na knjigu sastavljenu

nu bez suradnje s njima.

Na str. 12. navedena je daljnja literatura na hrvatskom. Na str. 15–16. objašnjen je pojam katoličkog kanona i donesen popis svetih knjiga s kraticama za pojedinu od njih.

Za temu o Isusu osloboditelju vrlo dobro je izabran nastup u Nazaretu prema Lk 4,16–21, ali izlaganje u katehezi nije na liniji Lukina prikaza Isusova djelovanja. Na str. 55, uz katehezu 20 „Trnje, znoj i krv" stoji dobro objašnjenje o prelazu s usmenog prenošenja objave na prve zapise: „Izraelci su nakon stoljeća življenja u Obećanoj zemlji, Kanaanu, počeli skupljati stare zapise i predaje da slože Sveto pismo. Toga su se posla latili ljudi koje je Bog izabrao i prosvijetlio." U katehezi 3B „Sve od početka" govori se vrlo dobro o postupnosti objave i Božjeg odgajanja u Izraelu: „No, treba se sjetiti da je njih Bog tek bio uzeo u svoju školu, dok se mi kao baštinici kršćanskih predaja, nalazimo u toj školi već dvije tisuće godina. Oni su bili tek počeli sricati prva slova u toj Božjoj školi" (85). Na str. 103, u okviru kateheze 3C „Građanin u pustinji" lijepa alegorizacija obrezanja kao kanalizacije ljudske spolnosti, ali da li je to značilo obrezanje starim Izraelcima? U katehezi 3D „Sredozemlje – nova Obećana zemlja" prikazano je djelovanje i većina poslanica sv. Pavla. To se nastavlja u katehezi 4D „Okovani glasnici slobode" (152–161). U katehezi 5B „Jaganjac postaje Sluga" naširoko je prikazan Danijel kao prorok babilonskog sužanjstva, što današnja katolička biblijska znanost ne običava tvrditi. U katehezi 5A „Vazmeno otajstvo" prikazan je uskrsni mandat u redakciji svih četvorice evanđelista i time nagoviještene ne male razlike ali i temeljno slaganje evanđelista u izvještavanju o Isusu. Međutim, nisu obrađene niti spomenute ostale sličnosti i razlike među evanđelistima. A to je za katolike koji žive među muslimanima važno, jer prema islamskoj teologiji Isus jest bio autentični prorok i dobivao objavu, ali su je evanđelisti iskrivili različitim redakcijama.

Na str. 252, u okviru kateheze 5D „Jaganjac pobjednik" govori se općenito o biblijskim proročanstvima i posebno o Knjizi otkrivenja, koja ne bi bila „povijest budućnosti" nego „drama o budućnosti". Ispušta se najvažnija napo-

mena da je Otk knjiga utjehe progonjenim kršćanima prvog stoljeća i teologija povijesti upućena kršćanima svih vremena.

Dobra odlika ovog ključa je nov pokušaj prikazivanja Biblije prema glavnim temama koje se protežu uglavnom kroz sve svete knjige, dubinsko čitanje SP kako kaže Duda u predgovoru. Loša, i to vrlo loša strana je što u unaprijed stvoreni kalup nasilno ugurava spise koji su krojeni po drugim književnim i teološkim kriterijima. Vrlo malo introdukcijskih informacija, nikakvih karta i ilustracija. Vrlo malo o prorocima, ništa o mudrosnim knjigama i psalmima.

12. Ž. KUSTIĆ: „Hoćeš li se krstiti”. Drugo izdanje, Zagreb, Glas Koncila 1980, 176 str. džepnog formata.

U predgovoru autor kaže u ime ekipe koja je surađivala na izradi da ovom knjigom želi tumačiti vjeru na temelju obreda svetog krsta i osposobiti današnje naraštaje za čitanje Biblije. Građa je raspoređena u 30 metodskih jedinica, od kojih 1., 2., 3., 10., 27., i 29. donose na kraju niz citata iz SP, uglavnom psalamskih tekstova.

Prva kateheza obrađuje dostojanstvo čovjeka na temelju biblijske nauke o imenu te citata iz Post 1,26–28. Sedma kateheza prikazuje Crkvu kao zajednicu Isusove braće i sestara oslanjanjem na izvorno značenje riječi *ekklesia* i *synagoga*. Drugih citata i odlomaka iz NZ nema, iako bi ih se moglo više navesti. Kateheza 11. sva je posvećena Bibliji: „Božja riječ u ljudskom ruhu” (57–61). U njoj se obrađuje inspiracija, ljudska nesavršenost svetih pisaca i književne vrste u SP. Važna je i slijedeća kateheza: „Biblija i povijest spasenja” (62–67) gdje je istaknuto da je Krist u središtu povijesti spasenja te zato i Biblije, kratko obrađena četiri evanđelja i predstavljene starozavjetne knjige. Na str. 70, u okviru kateheze o „Svetoj predaji” nespretno je rečeno da objava raste, dok bi točnije bilo govoriti o napredovanju Crkve u razumijevanju objave. Na str. 78, u okviru kateheze „Molitva – naš govor Bogu” iznešeno je da su psalmi nadahnute molitve te da ih je „vrlo korisno moliti”, ali da u njima ima kletvi koje su ostatak starozavjetne nesavršenosti. Začudo, u

knjizi o krštenju više o psalmima nego u knjizi o Bibliji! U katehezi 21. „Iz vode rođeni” umjetno nategnuta sličnost krsne vode s vodom pod srcem majčinim. Na str. 128, u okviru kateheze 24. „Trosveti Bog”, dobro protumačeno ime Jahve kao Prisutni. Na str. 136–137, u okviru kateheze 25. „Presveto Trojstvo i vazmeno otajstvo”, dobro protumačeno što znači Isusovo sjedanje zdesna Ocu.

Katekizam dobro povezuje sav vjernički život u Crkvi s krštenjem kao spasenjskim događajem koji traje. Ima dvije dobre kateheze o Bibliji općenito, ali se ne može reći da je autor ispunio obećanje navedeno u predgovoru o osposobljavanju današnjih naraštaja za čitanje Biblije. Barem ne za čitanje na liniji današnje katoličke biblijske znanosti.

13. EKIPA KATEHETA: „U tvojoj radosti, Gospodine”, s francuskog preveo Petar Šušnjara, Zagreb, Kršćanska sadašnjost 1980, 77 str.

Nema predgovora pa se iz same knjige ne zna kojem je uzrastu knjiga namijenjena. U popratnom odobrenju spominju se „popratni priručnici za katehetu i roditelje”. Donosi 32 kateheze uz to što su četiri duple. Počinje od toga kako djeca doživljavaju same sebe i otvara ih za prijateljstvo s Bogom i bližnjim. Svaka kateheza sadrži vrlo kratak prozni izvještaj o biblijskim događajima ili tekstovima, prilagođen rječniku djece. Uz to kateheze donose i izravno citate s navodima iz kojih su knjiga. To je dobro, jer se djeca rano i polagano upoznaju s postojanjem različitih biblijskih knjiga koje sadrže izreke inspirativne za vjernički život. Na str. 82, uz katehezu 29. „Svećenik nastavlja rad Isusov” naveden je Matejev tekst uskrsnog mandata ali s krivim brojem: stoji Mt 28,9 a treba biti 28,19. Slično na str. 88 prevodilac je zadržao francusku kraticu Gn 2,1–2 mjesto naše Post 2,1–2.

14. J. BARIČEVIĆ—A. ZELIĆ—J. TURČINOVIĆ: „Pozvani na gozbu. Prva ispovijed i pričest”, IX. izdanje, Zagreb, KS 1984, 127 str.

Donosi 27 metodskih jedinica po metodi sličnoj onoj kojom su se služili priređivači su-

botičkih katekizama. Izbor tema vrlo dobro prilagođen djeci, ali su odabrane važne teme SP, kao na pr: Isus je imao vremena za ljude (29–32), Isus iznenađuje (– blaženstva, 38–40), tko je moj bližnji (47–49), priča o dobrom Ocu (57–60). Naslov ove kateheze daleko više odgovara Lukinoj interpretaciji Isusova naglašavanja Božjeg milosrđa, nego stari naslovi „Rasipni sin” i slično. Vrlo dobro je naslovljena i obrađena kateheza 19. „Isus na svadbenoj gozbi” (67–69), također ona o uskrsnuću Isusovu: „Isus je živ” (87–89). O anđelima se u ovom katekizmu govori tek prilikom uskrsnuća Isusova, u okviru kateheze „Prepoznali su ga u lomljenu kruha” (90–93). U leksikonu te kateheze protumačen je uz pojam anđela također pojam proroka kao „ljudi koji su bili sposobni 'čuti' i 'vidjeti' što Bog poručuje i što očekuje od svoga naroda” (93). To je mnogo vjernije poimanje proroka od simplicističkog gledanja na njih kao na Božje ljude koji proriču budućnost.

Sve su biblijske zgode u ovom katekizmu uzete iz evanđelja i Djela apostolskih te ispričovijedane jednostavnim dječjim jezikom, ali tako da su protumačene. Zato je s biblijskog stanovišta ovaj katekizam izvrstan.

15. „Katekizam 3”. Sedmo izdanje (prevedeno i prilagođeno s njemačkog), Zagreb, KS 1980, 144 str.

Nema nikakvog predgovora ni pogovora pa iz same knjige nije jasno kojem je uzrastu ili vjeronaučnom godištu knjiga namijenjena. Ipak iz naslova „Katekizam 3” izlazi da je to treća godina učenja. Na početku su slike i tekstovi „za zagrijavanje” koji završavaju punim i doslovnim tekstom Ps 104 kao religiozne pjesme koja veliča Boga Stvoritelja. Slijedi odsjek „Božji narod Izrael i njegov vođa Mojsije” s deset metodskih jedinica. Četiri kateheze obrađene su u slijedećem odsjeku koji nosi naslov: „Isus Krist koji je vođa novog Božjeg naroda”. U odsjeku o Isusu kao kruhu života iznešeni su odabrani događaji ministerija i muke, ali samo prema Ivanovu evanđelju. U toj ivanovskoj obradi karakterističan je naslov za posljednju večeru: „Dao sam vam primjer” (987), zatim „Da, ja sam kralj” za saslušanje pred Pilatom

(112–113) te „Dovršeno je” za prizor umiranja na križu (114–115). Posljednjih šest kateheza posvećeno je Pavlovu obraćenju i djelovanju među poganima prema Dj i 1 Kor. U svim katehezama tekst je dramatiziran tako da pojedina lica govore ono što na njih spada. Na kraju methodske jedinice navedena je knjiga i poglavlje, odakle je zgoda uzeta. Iz prepričavanja se vidi da su na njemačkom izvorniku radili dobri stručnjaci, jer su nastojali s jedne strane ostati što bliži svetom tekstu (ne nadomjestiti ga) a s druge i protumačiti teško razumljive izraze. Metoda leksikonskog objašnjavanja pojedinih riječi iz methodske jedinice prisutna je i u ovom katekizmu. Tako bivaju zadržani izvorni biblijski izrazi kojih se Crkva ne smije odreći, ali protumačeni na način shvatljiv onima kojima je kateheza namijenjena. S biblijskog stanovišta i ovaj je katekizam izvrstan.

16. „Katekizam 4”, VIII. izdanje. S njemačkog prevela Ancila Vukoja, Zagreb, KS 1980, 134 str.

Na početku je pet jedinica o Abrahamu kao putniku vjere. Zatim slijede tri odsjeka tema o moralnom životu kršćana u kojima nema puno biblijskih tekstova, jer su obrađene Božje zapovijedi. U okviru teme „Tvoje slobodno vrijeme” (76–84) govori se i o knjigama ukoliko zabavljaju i poučavaju. Posvećene su tri stranice i „Knjizi nad knjigama” na kojima je istaknuto da su Bibliju pisali „proroci, mudraci i apostoli” Na str. 79. slika biblijskog teksta na hebrejskom, grčkom i još šest jezika. Istaknuto je da kod Slavena prijevod Biblije predstavlja početak pismenosti i pobliže prikazane novozačetne knjige. Za dio godine koji pada u korizmeno i uskrsno vrijeme predviđena je građa o mucu, smrti i uskrsnuću Isusovu koja je ovaj puta uzeta iz trećeg evanđelja. U ovom se katekizmu leksikon nalazi na kraju knjige (125–134) i obuhvaća sve biblijske nazive i pojmove koji dolaze u građi.

Iako je građa pretežno moralna, predviđene su biblijske teme za božićni, korizmeni i uskrsni ciklus, što pomaže djeci da liturgijsku godinu proživljavaju spremljeni na vjeronauku i suočeni s riječju Božjom uprisutnjenom u liturgiji.

17. J. BARIČEVIĆ—A. ZELIĆ: „Podimo zajedno. Katekizam 5”, III. izdanje, Zagreb, KS 1984, 200 str.

Grada je razdijeljena na 11 velikih tema, koje obuhvaćaju po tri do deset metodskih jedinica. Prve dvije teme govore o zajedništvu i grada se pretežno sastoji od priloga iz književnosti za djecu. Od treće teme počinje grada o praocima vjere – Abrahamu, Izaku i Jakovu. Str. 27–28 govori o izraelskoj tradiciji koja je prenošena usmeno i zapisana u Bibliju. Posebno je obrađena Knjiga postanka radi grada o patrijarsima. Tu je i slika kumranskog svitka s ćupom u kojem je čuvan. Na str. 31. je zorna karta seobe patrijarha sa crtežom deve koja bi trebala predstavljati način „transportiranja” u vrijeme patrijarha. Deve se spominju u tradiciji o Abrahamu unutar Post, ali je arheologija u Palestini pronašla tragove deva tek u vrijeme sudaca (kasna bronca) pa bi podatak u Post 12,16 bio anakronizam.

Prilikom uvoda u katehezu o Abrahamovoj žrtvi, str. 34, rečeno je da je patrijarha imao povjerenje u Boga „i onda kad mu se činilo da Bog od njega traži ono najdragocjenije: dugo- očekivanog i jedinog sina Izaka”. Takav uvod u duhu današnje egzegeze razlikuje Abrahamovu skrupuloznost od stvarne Božje zapovijedi, što je još jednom diskretno naglašeno u „Razgovoru i zadacima” na str. 36. Na str. 39. crtež kanaanske zemlje u doba Jakovljeva života. Na str. 45. lijep uvod u Deuteroizajinu pjesmu o procvatu pustinje prilikom novog exodusa, kad se Izrael bude vraćao iz Babilonije u svoju domovinu. Na kraju teksta napomenuto je da je to prvo čitanje u misi 3. nedjelje došašća u godini !. Odatle pa do kraja knjige, gdje god se donosi svetopisamski tekst koji dolazi u liturgiji, naznačeno kad se on čita na misi. Tim napomenama odgaja se kod vjeroučenika liturgijski osjećaj i spremaju se za pažljivo slušanje bogoslužja riječi. Na str. 51. karta Palestine u Isusovo doba i kratak uvod u treće evanđelje pred iznošenje događaja djetinjstva Isusova. Na str. 55, crvenim slovima izvrstan sažetak u šest točaka, što ističe Luka u svom izvještaju o djetinjstvu Isusovu.

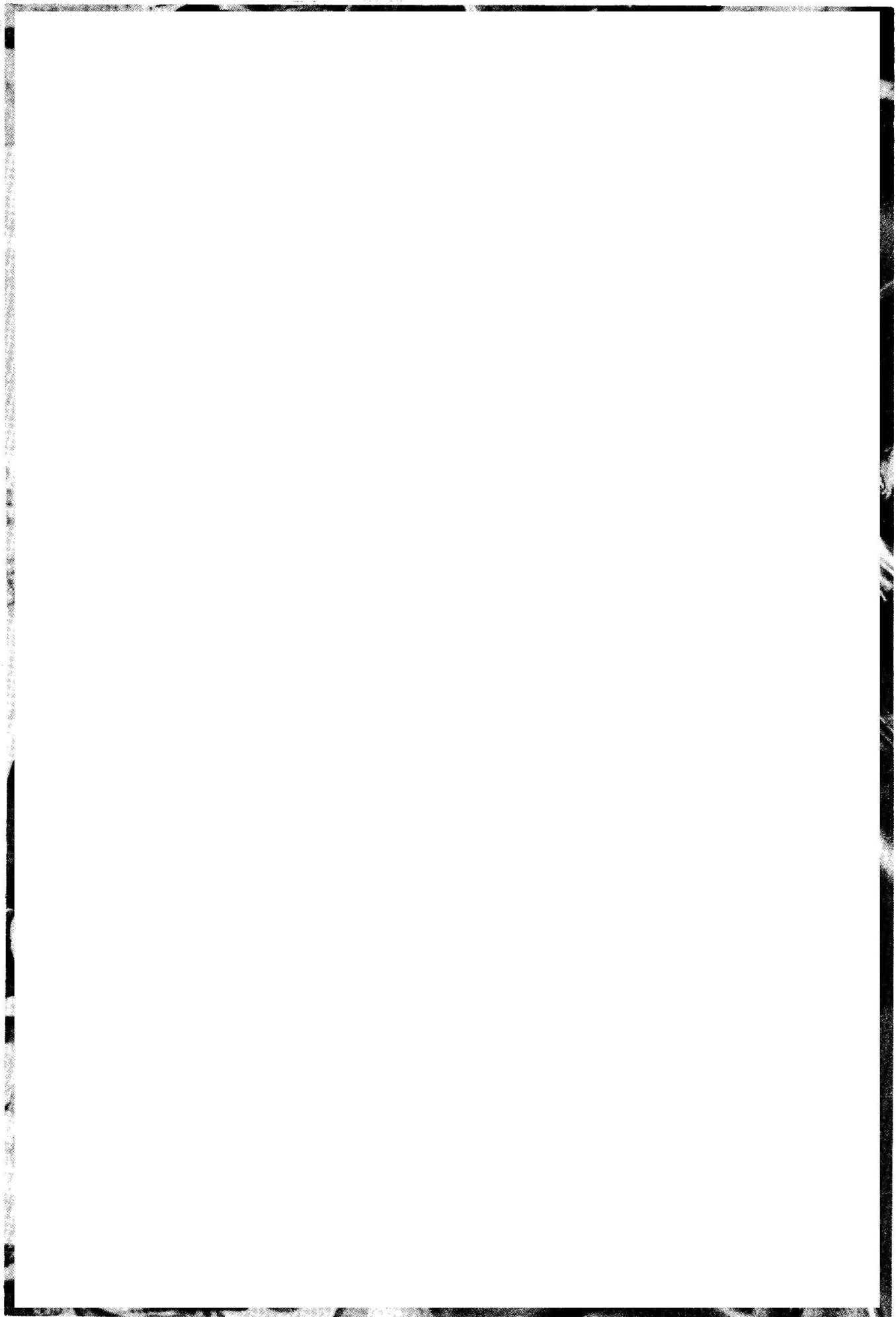
Na str. 81, u okviru kateheze „Izraelski narod u doba kraljeva” karta koja to ilustrira.

Na str. 93, u okviru kateheze o Davidu i Jonatanu, sedam izreka SP o prijateljstvu s navedenim knjigama, poglavljima i recima gdje se nalaze. Na str. 99. karta Davidova kraljevstva. Na str. 118. uokvireno istaknuto četverostruko značenje Isusovih čudesnih ozdravljenja, što je na liniji današnje katoličke egzegeze. Na str. 131, u okviru kateheze „Isus – neobični kralj” lijepo rečeno što su Zidovi očekivali o Mesiji i kako se „u Isusu ispunja Izajijina pjesma o Sluzi Jahvinu”. Takvim postavljanjem dovoljno se poštuje povijesni okvir Deuteroizajinih pjesama i kršćanska primjena na Isusa. Na str. 139, u okviru kateheze „Isusova oproštajna večera” vrlo dobro i zorno u zgradama istaknuta sličnost između židovske pashalne gozbe i euharistije kao gozbe. Na str. 140. vrlo dobar naslov: „Isus prihvaća muku i smrt iz ljubavi i vjernosti”, što osobito odgovara Lukinu prikazu muke. Sam tekst muke u ovom katekizmu je harmonizacija iz svih četiriju evanđelja, ali je pripovijedana riječima evanđelja. Str. 155–160. dobar prikaz Pavlovih misija s geografskom kartom Sredozemlja. Str. 169, u okviru kateheze „Slavljenje i primanje sakramenta krštenja” uokviren tekst o učincima krštenja. Jedan od njih je i kristolikost što nedovoljno ističu drugi katekizmi. „... time postajemo kristoliki, slični Isusu Kristu, pridružujemo se Isusu Kristu u svemu onome što je on bio, što je živio, što je govorio i činio, priključujemo se djelu, pokretu, gibanju koje je on započeo i koje sada nastavlja snagom svoga Duha osobito preko svoje Crkve.”

U Dodatku I je kateheza „Upoznajmo Bibliju” (181–184). U njoj je razjašnjeno kako su nastale knjige S i N Zavjeta, njih 46 plus 27. Na str. 181. je slika svitka Petoknjžja na hebrejskom, a na slijedećoj strani popis naziva i kratica svih knjiga SP, pri čemu su zorno istaknute pojedine grupe i zbirke knjiga.

Ovaj katekizam prepričava i tumači svete tekstove prilagođeno djeci i uklopljeno u današnje katoličko proučavanje Biblije. S biblijskog stanovišta spada među vrlo dobre.

18. J. BARIČEVIĆ—A. ZELIĆ: „Put u slobodu. Katekizam 6”, Zagreb, KS 1984, 236 str.



U predgovoru autori kažu da je knjiga „napisana istodobno za djecu, mlade i odrasle” te da je „u njoj mnogo toga prepušteno slobodnom pojedinačnom i zajedničkom izboru.” Njome žele „pomoći djeci, mladima i odraslima da svi zajedno još odlučnije krenemo na put u slobodu i još ustrajnije napredujemo na tome putu.” Knjiga donosi 12 velikih tematskih odsjeka od kojih neki imaju i po 10 kateheza.

Na str. 27, u okviru kateheze „Kako ćemo postati slobodni za život u istini, pravdi, miru i ljubavi” donešen je strukturirani tekst 1 Kor 13,4–8 (iz hvalospjeva ljubavi). Na str. 34, u okviru kateheze „Sjećanje i pripovijedanje izraelskog naroda o izlasku iz egipatskog ropstva u slobodu”, donešena je karta Egipta u XIII. st. pr. Kr. Na str. 35, u okviru kateheze „Preci izraelskog naroda u Egiptu” istaknuto je da se seoba Jakovljevih sinova poklapa s invazijom i vladavinom Hiksa koji su došli iz Kanaana. To prihvaća današnja biblijska znanost. Na str. 38. slika kipa Ramzesa II s tumačenjem da je on faraon tlake koji se spominje u Izl. Na slijedećoj stranici tekst o mučenju Izraelaca u Egiptu ilustriran slikom iz XV. st. pr. Kr, što daje povijesnu vjerodostojnost biblijskom izvještaju. Str. 48–50. neka od „egipatskih zala” protumačena tako da su mogla biti i prirodne pojave kojima se Bog poslužio u vrijeme izvođenja svoga naroda. Na str. 54. ilustracijom pješčane oluje nagoviješteno moguće prirodno porijeklo čuda „razdvajanja”. Str. 57. karta Putovanja izraelskog naroda iz Egipta u obećanu zemlju. Na str. 63. slika današnje beduinske „mane” na Sinaju i tumačenje da je tako moglo biti u vrijeme prolaza kroz pustinju. Slično i znak s prepelicama, gdje je na temelju asirskog reljefa iz oko god. 700. pr. Kr pokazano kako ljudi hvataju ptice koje su popadale u pustinjski pijesak.

Na str. 69, tekst deset zapovijedi s povijesnim uvodom i trećom zapovijedi o svetkovanju dana subotnjeg. Na str. 71. slika rabina s Torom i protumačen pojam Petoknjižja. Na str. 81. slika makete pokretnog „šatora sastanka”, na 84. slika mjedene zmije i tumačenje povezano s Iv 3,15. Na str. 93. karta osvojenja i naseljenja obećane zemlje. Na str. 100, u okviru kateheze „Isus Krist – novi vođa iz ropstva

u slobodu” vrlo dobro tumačenje lika Sluge Patnika „u kojem je izraelski narod prepoznao novoga Mojsija (obećanog Mesiju) koji će se, slično kao i Mojsije, zauzeti za svoj grešni narod preuzimajući na sebe njegove prijestupe”.

Odsjek IV. donosi tri methodske jedinice o prorocima kao „glasnicima vjernosti, slobode i novoga saveza” (105–131). Prva kateheza obrađuje proroke sa zvanjem (za razliku od „proročkih sinova” po svetištima i kraljevskim dvorima!) od devetog do četvrtog stoljeća s povijesnim okolnostima njihova djelovanja i tema propovijedanja. Među njima nema Jone i Danijela, jer se te dvije knjige danas smatraju midrašem ili alegorijama s dubokom vjerskom poukom. Druga govori o kritičkoj funkciji proroka koji su bili savjest svoga naroda, a treća o navještaju novog saveza. Ovo je jedini odsjek u svim dosada objavljenim katekizmima koji ovako vjerno i opširno obrađuje proroke u povijesnom Izraelu.

Na str. 148, u okviru kateheze „O Isusovu rođenju i djetinjstvu u evanđelju po Mateju” u pet točaka sažeta poruka Matejeva izvještaja o djetinjstvu. Posebno je i s pravom istaknuto da je Isus Emanuel i novi Mojsije pa stoga Osloboditelj i Spasitelj. Posebna je pažnja posvećena blaženstvima i govoru na gori kao srži Isusova čudorednog zakonika (159–163) što drugi katekizmi, prilikom obrade moralnih smjernica, ne čine. Jedna kateheza posvećena je prisposobama (169–172). Jedna je od njih i „Sjeme koje samo raste” a donosi je jedini Marko. Na str. 172. sažeta poruka parabole o Kraljevstvu koje se širi tiho i nenametljivo. Na str. 191, u okviru kateheze „Ljudska seksualnost u službi ljubavi i života” lijep podnaslov: „Iz biblijskih *pjesničkih* razmišljanja o stvaranju čovjeka.” Iz tih tekstova istaknuta pouka kako nas je Bog stvorio da budemo bića za drugoga.

Dodatak I naslovljen je ponovno „Upoznajmo Bibliju” (221–222) i donosi skraćeno tekst iz prethodnog katekizma.

U ovom katekizmu moralni zahtjevi kršćanske vjere sretno su vezani uz biblijski pojam oslobođenja i izlaska te usredotočeni na Isusov čudoredni zakonik proglašen u govoru na gori. Ovdje se više nego u drugim katekiz-

mima, kad obrađuju zapovijedi Božje i crkvene, donose biblijski tekstovi protumačeni vjeroučenicima na razini današnje katoličke egzegeze. Lijepo je što i ovdje autori prilikom donošenja perikopa koje dolaze i u liturgiji naznačuju kad se one čitaju u bogoslužju.

**19. J. BARIČEVIĆ—A. ZELIĆ—B. DUDA—
—J. TURČINOVIĆ i dr: „Snagom Duha. Uvođenje u vjeru i život kršćanske zajednice. Priprava za sakrament potvrde (krizme)”, VII. izdanje, Zagreb, KS 1984, 240 str.**

Građa je raspoređena u 20 metodskih jedinica s relativno malo strogo biblijskih tema. Vjerojatno stoga što se pretpostavlja da su vjeroučenici već išli koju godinu na vjeronauk i da će nastaviti ići i nakon krizme. Prva tema posvećena je zajedništvu te satkana od crtica iz književnosti i citata iz NZ. Treća tema „Duh Isusa Krista” (16–29) počinje s četiri priloga iz književnosti a onda prelazi na niz odlomaka iz evanđelja koji su doslovno preneseni i prepušteni kateheti da se na njima duže ili kraće zadržava te ih tumači. Na str. 34, u okviru kateheze „Duh Sveti okuplja zajednicu Isusovih učenika” vrlo dobro protumačen smisao vatre i olujnog vjetrova u SP. U okviru kateheze šest, Pavlova misijska putovanja obrađena su slično u katekizmu „Pođimo zajedno”, s time da je ovdje tekst iz Dj doslovno prenešen. U toj katehezi posvećena je pažnja i tzv. jeruzalemskom saboru pod zanimljivim naslovom: „Presudno pitanje prve Crkve: najprije Židov a tek onda kršćanin?” (54–56). Kateheza „Svatko je u kršćanskoj zajednici pozvan da živi i djeluje prema darovima Duha” (5658) je satkana isključivo od tekstova 1 Kor 12 i 13 pa će se kateheta trebati dobro saznajiti da je probavljivo obradi.

U središtu kateheze „Da svi budu jedno” (80–85) je Isusova molitva iz Iv 17, ali je navedeno dosta saborskih i drugih teoloških tekstova. Ta je kateheza važna za krajeve gdje katolički đaci žive i dolaze u dodir s kršćanima nekataličkih zajednica. Na str. 152, u okviru kateheze „Potvrda — sakrament kršćanske punoljetnosti” ovaj je sakrament nazvan pečatom Duha Svetoga, pri čemu je vrlo dobro protumačen

biblijski smisao pečata. Na str. 167, u okviru kateheze „Slavimo sakrament pomirenja” jednakim slovima donešene su izreke M. Dizdara, P. J. Paula, kineska poslovice i 5 Isusovih. To nekako nivelira Isusa s onima ispred njega.

Ovo je jedini katekizam koji donosi kateheze o ekumenskom gibanju, stavu prema sljedbenicima drugih religija i prema onima koji uopće ne vjeruju. Za posljednje dvije teme nema izravnog nakopčavanja na Bibliju, ali su važne za život punoljetnih kršćana u višekonfesionalnoj i ateističkoj sredini. U ostalim katehezama gdje se donose biblijski tekstovi, stavljen je samo tekst i vjeroučitelju je prepušteno da se snalazi. Možda će uslijediti i knjiga za vjeroučitelje uz ovaj katekizam.

20. „Snaga susreta. Istinu činiti”. S francuskog prevela Mirjana Dobrović, Zagreb, KS 1974, 83 str.

Ova knjiga izlazi iz okvira uobičajenih za književni oblik „katekizma”, ali namijenjena adolescentima koji traže sebe u svijetu odraslih. Građa je podijeljena u pet tema: bez glave i repa; spašeni svijet; kad bi mladost mogla — kad bi starost znala; putovi bez izlaza; činiti istinu. Nijedna od tema nije razrađena prvenstveno na temelju kojeg biblijskog događaja nego polazi od toga kako adolescenti doživljavaju sami sebe i svijet oko sebe. Knjiga je prožeta svetopisamskim motivima i citatima, a vrhunac je u posljednjoj temi gdje se na temelju Iv 3,21 mladi pozivaju da čine istine ne stoga što je to zakonski propis nego što to traži ljubav prema Bogu i ljudima: „Tko god se veže s Kristom, pozvan je činiti istinu, sudjelovati u spasenju svijeta. Spasenje koje ima toliko imena: pravda, ljubav, mir, sloboda, spoznaja...” (81). Kad kažem da ova knjiga nadilazi književni oblik „katekizma”, mislim reći da ne iznosi zaokruženu vjersku nauku za određeni uzrast vjeroučenika. Odgovara na dio pitanja adolescenata koji traže svoj put u život. Nisam siguran da je pojam „činiti istinu” u Iv 3,21 onakav kako su ga autori protumačili.

· / ·

21. „Snaga susreta. Muško i žensko stvori ih”. S francuskog prevela Mirjana Dobrović, Zagreb, KS 1974, 81 str.

Po književnoj vrsti ova je knjiga slična prethodnoj, jer obrađuje od Boga uplaniranu privlačnost muška i ženska na razini adolescentne dobi. Na str. 9. lijep niz od 9 citata iz SP o Bogu koji ljubi. Na str. 44. prikazano kako se ljubav i seksualnost kršćanski žive u braku i celibatu. U temi petoj „Na vrelu ljudske seksualnosti” pokazano je kako zajedništvo osoba u Trojstvu sačinjava korijen zajedništva osoba među ljudima. Tema je protkana dobrim citatima iz SP, uglavnom iz četvrtog evanđelja. U okviru teme šeste „Živjeti svoju seksualnost u Duhu Isusa Krista”, na str. 64. izvršno protumačeno blaženstvo o čistu srcu: „On izjavljuje da Bog ne gleda najprije lice i ruke nego srce: kakvoća nečijeg života može se ocijeniti prema onome što on jest u dubini svoga ja, a ne u prvom redu prema njegovu vanjskom ponašanju”. Ovakva egzegeza Mt 5,8 na liniji je Isusova ponašanja i učenja. Na str. 74. u okviru teme „Kamo vode naše ljubavi” paralelno u dva stupca obrađeni brak i celibat u duhu Mt 19,1–12.

Josip Baričević u svom članku „Renouveau de la catechese en Yougoslavie”, Lumen vitae XL (1985) 1, 91–100 kaže da je ekipa MAK-a priredila osam katekizama a subotička šest. Meni su u toku rada bila dostupna po 4 katekizma od svake ove ekipe. To je dovoljno da se vidi njihov način obrade biblijskih događaja i uvođenja u biblijske knjige.

DVA PREVEDENA KATEKIZMA ZA ODRASLE

Što možemo ponuditi onima koji kao djeca nisu išli na katolički vjeronauk a prvi se puta zanimaju za katoličku vjeru? To najčešće biva prilikom sklapanja braka nekrštene ili nekato- ličke stranke s katoličkom kojoj je stalo do vje- re. Ima i inače osoba koje simpatiziraju s Ka- toličkom crkvom a ne žele joj se pridružiti kao aktivni članovi. Što možemo ponuditi tak- vima i onima koji su bili kršteni kao djeca, ali su odrasli daleko od Crkve i vjerničkog života? Dosada su prevedena i izdana dva katekizma za

odrasle pa im ovom prilikom kratko posveću- jemo pažnju s našeg stanovišta.

1. „Novi katekizam. Poruka vjere za odras- le”. Preveli M. Grgić i J. Kolanović, Zagreb, Stvarnost 1970, 595 + 82 str. Novo izdanje priredila KS iz Zagreba.

Ovo je tzv. nizozemski katekizam, raden po mandatu nizozemskih biskupa za tamošnje od- rasle katolike sredinom šezdesetih godina. Hrvatski prijevod donosi i primjedbe kardinal- ske komisije. Budući da su u samoj izradi sud- jelovali i bibličari, razumljivo je da ovaj kateki- zam govori o Bibliji na katolički suvremen na- čin. U poglavlju „Sveto pismo” (57–77) do- nešen je opći uvod u SZ, a u poglavlju „Prva Crkva” (241–252) prikazan je nastanak NZ zajedno s misionarskim djelovanjem apostola i posebno Pavla. O Bibliji kao obiteljskoj i crkve- noj knjizi ponovno se vrlo prikladno govori u poglavlju „Riječ vječnoga života” (381–393). U tekstu kardinalske komisije, kao primjedba na tekst otkupljenskoj vrijednosti muke i smrti Isusove, Komisija kaže da je „Crkva kod Deute- roizaije pronašla nekoliko pjesama o Sluzi Jah- vinu, gdje se govori o jednom životu koji zlo- činci uništavaju ali koji je Bogu omilio i koji njemu privodi grešnike (Iz 53,3 6.10.11). Nije nam sigurno poznato o kojem čovjeku go- vore u prvom redu, a koga onda kasnije nadilaze te tajnovite pjesme. One izražavaju otajstvo ko- je je svoje puno ostvarenje našlo tek u Isusovoj smrti i uskrsnuću. Te pjesme pomogle su apo- stolima da shvate kako je smrt Kristova imala svoje mjesto u Božjem naumu” (38–39). Ovaj tekst pokazuje da je i kardinalska komisi- ja prihvatila suvremenu katoličku egzegezu u poimanju proročke službe i posebno Sluge Pat- nika.

Ovaj katekizam ne pripovijeda biblijske do- gađaje, jer pretpostavlja da ih čitaoci mogu upo- znati izravnim čitanjem Biblije. Sav je, međutim, prožet biblijskim vrednovanjem života i Crkve.

2. „Kristova nauka. Katolički katekizam za odrasle”. S engleskog preveo J. Weissgerber, Zagreb, HKD sv. Ćirila i Metoda 1979, 486 s.

Iako nosi predgovor kardinala Wrighta kao prefekta Kongregacije za kler, ovaj katekizam

nije nacionalni u smislu da bi ga dali izraditi biskupi SAD. Radila ga grupa od 17 suradnika, od kojih nijedan nije među vodećim bibličarima engleskog jezika. Za razliku od prethodnog katekizma, koji polazi od pitanja suvremenog čovjeka te traži odgovore u vjeri Crkve, ovaj katekizam prvenstveno ide za što ispravnijim i što cjelovitijim prikazom katoličke vjere. U okviru poglavlja o Bogu, Gospodaru i stvoritelju svega, iznešena je nauka o stvaranju po Post (46–47), istaknuto da se sličnost s Bogom sastoji u umnosti i slobodi (57). Nešto šira informacija o cijelom SP donešena je u podnaslovu „Božja vjernost” (72–75) te istaknuto da starozavjetne knjige „treba čitati u svjetlu Krista koji im je ispunjenje”.

Na početku poglavlja o „javnom životu Isusu” donešena je kratka rasprava o istinitosti evanđelja (101–102) koja je vrlo dobra introdukcija u četiri evanđelja. U podnaslovu „Duh Sveti i Crkva” (135–137) govori se o nadahnuću SP. U poglavlju „Krist, pastir svoga puka” govori se i o povezanosti predaje, Biblije i učiteljstva (179–180). Kršćansko ćudoređe i sakramenti obrađeni su sa stanovišta sistematske teologije. Među tri dodatka na prvom mjestu je poglavlje o Bibliji (451–454). Tu je ukratko rečeno o nadahnuću, kanonu, popisu i tumačenju svetih knjiga. Pokazano je kako „Crkva jako naglašava da proučavanje Biblije i molitva iz Biblije treba da postanu doživotni zadatak svakog kršćanina. Katolik čita i proučava Sveto pismo unutar zajednice i Duha Crkve” (454). U ovom katekizmu priređivači su više išli za sistemskim iznošenjem katoličke vjere odraslima nego za uvođenjem u Bibliju i tumačenjem svetih tekstova.

ZAJEDNIČKE ODLIKE I NEDOSTACI

Sama činjenica da postoje tako brojni katekizmi u malom narodu znak je bujanja, ali i previranja. Biblijska obnova u poslijesaborskoj Crkvi potaknula je ljude koji se bave katehizacijom i katehizacijom da uz ponovno tiskanje Kolarekovih katekizama sastave ili prevode nove, prikladnije, bliže današnjoj egzistenciji. Brojnost katekizama pokazuje da se nijedan nije nametnuo kao sveopći i za sve važeći.

Pozitivno je u našim katekizmima, kad je riječ o iznošenju biblijske građe i informacija o Bibliji, što su *kristocentrični* u smislu da za sve uzraste vjeroučenika najveći broj jedinica temelje ili potkrepljuju gradom iz evanđelja. Ne kod svih jednako, ali je pozitivno i to što ne samo pripovijedaju nego i tumače smisao događaja i riječi Isusovih, kao što su izvještaji o djetinjstvu, čudesa, susreti s ljudima, Isusovo ćudoređe, muka, smrt i uskrsnuće, osnutak Crkve. Pozitivno je i to što se događaji SP povezuju s liturgijom Crkve pri čemu vjeroučenici doživljavaju da je SP knjiga po kojoj Crkva nastoji živjeti. Pri iznošenju biblijske građe svi katekizmi drže se načela postupnosti, ali postoje velike razlike u konkretnim metodskim jedinicama, na pr. za prvopričesnike, krizmanike, početnike, uznapredovale.

Glavni nedostatak u većini katekizama je nedovoljno prikazivanje proročke službe u starom Izraelu, prvoj Crkvi pa odatle i današnjoj Crkvi. Časnu iznimku u tome predstavljaju subotički katekizam „Božja poruka čovjeku” i „Put u slobodu” od J. Baričevića i A. Zelić. Najjadnije su prošle mudrosne knjige SZ, kojima nijedan od dosada objavljenih katekizama ne posvećuje dužnu pažnju. Slabo su prošle i novozavjetne poslanice, osobito katoličke. Nigdje nisam naišao na obradu Knjige o Joni, koja bi se vrlo dobro mogla uklopiti u kateheze o stavu prema nekršćanima i onima koji ne vjeruju. Također nisam naišao na obradu Knjige o Tobiji koja naglašava obiteljske kreposti i vjeru u dijaspori.

Od pojedinačnih problema, trebalo bi popraviti nasilno katoliciziranje mesijanskih tekstova SZ, osobito onaj o Emanuelu i Sluzi Patniku. Također bi, mislim, trebalo pažljivije govoriti o „sedam” darova Duha Svetoga kojih je u hebrejskom tekstu samo šest i odnose se na Emanuela. Nije dovoljno obazrivo protumačen povijesni uvod u Deset zapovijedi, koji je bitan za Boga saveznika: on je svoj narod izveo iz ropstva pa s punim pravom traži da nemaju drugih bogova uz njega. Također bi trebalo bolje pojasniti zašto novozavjetna zajednica svetkuje prvi dan tjedna kao dan Gospodnji, iako u SP piše da je to subota. Razlog je što sve veći

broj kršćana nekatolika na to upire prstom i govore kako su katolički popovi iskrivili riječ Božju.

ZAKLJUČAK

Biblijska obnova polagano prodire i u naše katekizme. Sa stanovišta obrade biblijske građe i uvođenja u biblijske knjige najzaokruženiji su subotički katekizmi „Božja poruka čovjeku” i „Isus Krist”. Dobri su i Katekizmi 3, 4, 5 i 6 koje je prevela ili dala prirediti Kršćanska sadašnjost. „Mali ključ Biblije” umjetno nateže biblijsku građu i svete spise u misaone kalupe po kojima te knjige nisu krojene. Jedino kod dva Kolarekova katekizma postoji tendencija fundamentalističkog pristupa Bibliji i oni ne bi bili za današnju upotrebu sa stanovišta Biblije.

Sve u svemu, dobro je što hrvatski biskupi nisu nijedan od ovih katekizama propisali kao

obavezan za svu Crkvu među Hrvatima. Pri pluralizmu ponuda katehete trebaju odabirati one katekizme koji najbolje odgovaraju njihovoj vjeronaučnoj grupi i višegodišnjem programu rada. Pri tome, sa stanovišta katoličkog pristupa Bibliji, kriterij ne bi smio biti što je kateheti najlakše spremite ili što samo potvrđuje stare stavove i stilove pobožnosti. Crkva napreduje u razumijevanju objave pa se taj napredak mora odražavati i u katekizamskoj obradi biblijske građe.

Nekoć su uglavnom teolozi izrađivali katekizme. Danas se traže pedagozi i metodičari pa često teološka strana zakaže. Opazio sam da su kod prevedenih katekizama bibličari više surađivali nego kod onih koji su izravno stvarani na hrvatskom. Kod novih izdanja već postojećih a pogotovu kod stvaranja novih katekizama naši bi bibličari trebali kreativnije sudjelovati, a ne samo biti konzultirani.